תורה אור

גמ' תנא קפץ העליון ולא קפץ התחתון וכנגדו בגמל ניכר: **מתני'** על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן: **גמ'** הא תו למה לי הא תנא ליה רישא על אלו מומין שוחטין את הבכור סיפא איצטריכא (א) פסולי המוקדשין נפדין עליהן הא נמי פשיטא מישחט שחטינן מיפרק מבעיא? אלא איידי דתנא שלשה הוסיף ואמרו לו לא שמענו (ב) א] את אלו וקתני ואתי דיחידאה וקא סתים לה בכולהו על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן: **מתני'** (ג) *ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאין קבועין וחוטין ב] הפנימיות שנפגמו ג] (אבל לא שנעקרו) ובעל גרב, ובעל יבלת, ובעל חזזית, ד] *זקן וחולה ומזוהם *ושנעבדה (ד) בה עבירה ושהמית אדם (ע"פ עד אחד, או ע"פ הבעלים) וטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה (*ר"ש) אומר אין לך מום גדול מזה וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד: **גמ'** וגרב לא והכתיב גרב באורייתא? וחזזית לא והכתיב ילפת באורייתא. ה] דתניא גרב זה החרס ילפת זו חזזית המצרית ואמר ר"ל למה נקרא (*) שמה ילפת? שמלפפת והולכת עד יום המיתה: בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית המצרית כאן בחזזית דעלמא, אלא גרב אגרב קשיא? גרב אגרב נמי לא קשיא הא בלח הא ביבש: לח איתסי יבש לא מיתסי, ולח מיתסי והכתיב יככה ה' בשחין מצרים ו] (וגו') ומדכתיב ובחרס הרי גרב לח אמור ז] וקאמר אשר לא תוכל להרפא? אלא תלתא הוו: דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ, דמתני' לח מבחוץ ומבפנים, דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ דכתיב ויהי שחין (פורח אבעבועות) באדם: והזקן והחולה והמזוהם: מנהני מילי דתנו רבנן מן הצאן ומן הכשבים או מן העזים *פרט לזקן ולחולה ולמזוהם וצריכי: דאי כתב רחמנא ח] למעוטי זקן דלא הדר בריא אבל חולה דהדר בריא אימא לא ט] ואי כתב למעוטי חולה דלאו אורחיה אבל זקן דהיינו אורחיה אימא לא, ואי כתב רחמנא תרי, למעוטי הני דכחישי אבל מזוהם דלא כחיש אימא לא ואי נמי למעוטי מזוהם משום דמאיס אבל הני דלא מאיסי אימא לא צריכי: ושנעבדה בו עבירה וכו': מנא הני מילי *דת"ר מן הבהמה להוציא רובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח (ה) והני בני קטלא נינהו ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים. י] בשלמא טומטום במקדש לא דילמא נקבה היא, במדינה לא דילמא זכר הוא ולית בה מומא, אלא אנדרוגינוס בשלמא במקדש לא דלמא נקבה היא אלא במדינה *נמי (נהי) דזכר הוא תעשה נקבות יא] חריץ וישחוט (ו) עליה? אמר אביי אמר קרא או חרוץ או שבור חריץ דומיא דשבור מה שבור במקום עצם אף חריץ במקום עצם רבא אמר בלא שבור נמי לא מצית אמרת חריץ במקום בשר הוי מומא דאי סלקא דעתך יב] הוי מומא, כיון דאמר (ז) יג] גרב זה החרס מיחרץ חריץ וכתיב ומראהו עמוק מן העור *כמראה חמה העמוקה מן הצל, וליכתוב רחמנא חרוץ ולא בעי גרב יד] ואמינא חרוץ דלא מאיס הוי מומא, גרב דמאיס לא כל שכן, כתב רחמנא גרב למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא (:) *(רבי ישמעאל אומר אין לך מום גדול מזה) (:) כאביי לא אמר חריץ דומיא דשבור לא אמרינן, כרבא נמי לא אמר דילמא, טו] היכא דלא מינכרא אבל היכא דמינכר (ח) מום רע קרינא ביה

בעי

גמ' קפץ העליון. (ס)(קפץ) קשר העליון היינו ארכובתו מקום חבור השוק והירך ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות: כנגדו בגמל ניכר. שהגמל יש לו כנגד הארכובה (י) עלם בולט לחוץ לשון מורי בשחיטת חולין נ"א *שמעתי כגון שזנב גמל מגעת עד אותו ערקוס:/ וקתני ואתי דיחידאה. משום דאמרן לעיל לא שמענו (כ)(כו') אלא את אלו הראשונים שמנה ביבנה והדר תנא ואתא במומין שאינם סתמא אלא יחידאי קאמרי להו כגון ר' אליעזר בן אנטיגנוס ור' חנינא בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עלייהו להכי הדר וסתם אכולהו על אלו מומין שוחטין כו': **מתני'** ובעל יבלת. כדאוקימנא לעיל כו' בדאין בה עצם דאי איכא עצם הויא מום גמור (ל)(אין) בה שער *ויש בה בלבן של עין, דאי בגופו תלתול בעלמא הוא: גרב וחזזית. מיני שחין: מזוהם. מסריח: ושנעבדה בו עבירה. שנרבע: או שהמית אדם ע"פ עד אחד. שאין (מ) אלא עד אחד טז] (ולא) ברביעה (ולא) דנגיחה: ע"פ עצמו. שאין שם עד אלא בעלים אמרו דאי הוו ב' עדים בדבר הוי בסקילה (נ) ואפילו בהנאה מיתסר: וטומטום ואנדרוגינוס. ספק זכר יז] וקדשי, ספק נקבה הן ולא קדשי: אין לך מום גדול מזה. אאנדרוגינוס קאי דמקום נקבות הוי כמום והוי כבכור בעל מום ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: וחכ"א אינו בכור. דבריה בפני עצמה הוא ונגזז ונעבד: **גמ'** וגרב לא. הוי מום גמור: והכתיב גרב באורייתא. (ויקרא כב) גבי עורת או שבור דכתיב או גרב או ילפת: ואו חזזית לא. מום גמור הוא והכתיב באורייתא: זה חרס. שחין שקשה כחרס: חזזית המצרית. שחין שהובא על המצרים: מלפפת. דבוקה בו כדמתרגמינן (שמות כו) ויחבר ולפיף: אלא תלתא גרב הוו דקרא. יח] גבי מומין דדרשינן ביה זה החרס יבש בפנים ומבחוץ: דמצרים. דהיינו האי יט] בקללות ובגרב ובחרס: יבש בפנים ולא מבחוץ וכיון דיבש מבפנים לא מיתסי, ואי הוי בבכור אי נמי מום גמור: כ] דמתני'. לח מבפנים ולא בחוץ: פורח. היינו לח (האי) שפורחה למעלה דדבר הבולט הוי פורח: וכתיב אבעבועות. דהיינו לשון נובע דמשמע מבחוץ היה לח: מנא הני מילי. דאין שוחטין אותו במקדש: מן הצאן מן כא] הכשבים. קרא כתיב בויקרא ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו' כב] ודרשינן מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולהו: נעבד. שעשאוהו עבודת כוכבים: מוקצה. שהוקצה והופרש לצורך עבודת כוכבים: נוגח. את האדם ומת: ופרכינן והני בני קטלא נינהו. ארובע ונרבע ואנוגח קאי: ומשני כגון שאין שם אלא עד אחד בדבר או הבעלים עצמן הודו מעצמן דשור אין נסקלין הבהמות דמודה בקנס פטור: דילמא נקבה היא. ומקריבה לשם בכור ואינו מקדישה והיא אינה קדושה בבכורה וקמייתי חולין בעזרה: וישחוט עליה. דהא כתיב חרוץ באורייתא דכתיב (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ: כיון דאמר מר גרב זה החרס. ודאי מיחרץ חריץ (ס) ונגע הוא: וכתיב. בנגעים (שם יג) עמוק דהיינו שפל כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הצל הילכך ליכתב חריץ דמשמע במקום בשר נמי הויא מום אף על גב דלא מאים כגרב וכ"ש גרב: דילמא. כד] (נמי) דייקינן דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא היכא דלא מינכר חריץ כל כך כנקבות של בהמה:

או

[ה"ג גרב זה החרס. תימה אמאי לא קאמר מהאי גרב דקללות של משנה תורה דכתיב בגרב ובחרס והאי גרב לאו היינו חרס ומום קבוע הוא דכתיב ביה אשר לא תוכל להרפא וי"ל דמשמע כה] דלקמן הכא זו אף זו דגרב שהוא חרס יבש מבחוץ ומבפנים והוי מום ואפילו ילפת כמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים כדקאמרינן בסמוך הוי מום וגבי קללות כו] נקיט זו אף זו שילקה בגרב ואפילו בחרס דקשה טפי]: **אלא** תלתא הוו כז] כו'. קרא דגבי מומין דדרשינן ביה זה החרס יבש מבפנים כח] ומבחוץ דמצרים לא מבחוץ ויבש מבפנים וכיון דיבש מבפנים לא מתסי ואם נתרפאו ממנו המצריים שמא מעשה נס היה ויש לתמוה הא שחין מצרים דנכתב ברישיה דקרא דקללות כט] מאן ניהו דגרב וחרס שאין להם רפואה בההוא קרא כתיבי:

אילימא

רבינו גרשום

היינו קפץ העליון פרק העליון: וכנגדו בגמל ניכר. עקוב שלו לפי שהוא עב הרבה: קא סתים לן בכולה. דאהני נמי דיחידאי מתני' להו שוחטין את הבכור: והמזוהם. שזיעתו סרוחה: שמלפפתו. שאוחזתו: חזזית בעלמא אין שוחטין. דקרא דלא מיתסי היינו יבש בין מבפנים ובין מבחוץ. ודמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים והאי נמי לא מיתסי. ודמתני' לח בין מבפנים בין מבחוץ ומיתסי: פרט לזקן הרבה. אפילו בלא מום דפסולה להקרבה: מוקצה. לצורך ע"ז: בני קטלא נינהו. רובע ונרבע ונוגח: דלית בה אלא עד אחד או בעלים דלא קטלינן אפומייהו: ר' ישמעאל אומר אין מום גדול מזה. כטומטום ואנדרוגינוס תשחט במדינה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד דטומטום ואנדרוגינוס לא קדשי בבכורה: נקבות שלו חרוץ. וחרוץ מום דאורייתא הוי: אף חרוץ במקום עצם. וחרוץ דנקבות במקום בשר הוי: כמראה חמה. שנראית עמוקה מן הצל אף גרב נמי א) חרוץ דחרס משמע חרוץ. להכי כתב רחמנא גרב למימרא דגרב לא משום חרוץ פסול דגרב הוי במקום בשר. וחרוץ במקום בשר לא הוי מומא אלא במקום עצם: אין מום גדול מזה דאי זכר הוא הוי נקבות שלו חרוץ: דלא סבר ליה כאביי דאמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן אלא דאפילו במקום בשר הוי חרוץ. וכרבא לא אמר דהכא חרוץ דנקבות אף על גב דבמקום בשר הוי כיון דמינכר הוי מומא:

א) אולי צ"ל אף גרב דהיינו חרס נמי הוי חרוץ להכי וכו'.

עין משפט נר מצוה

נ"ק בשם ס"י דפוס באסיליא

נה א מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' ה טור י"ד סימן שם:

נו ב מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הל' ג (טור י"ד סימן שם):

נז ג מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הל' י:

נח ד מיי' שם הל' יב:

נט ה מיי' שם הל' יג:

ס ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הל' ג:

סא ז מיי' שם פ"ג הל' ג:

סב ח מיי' שם הל' ו:

קדושין סח. זבחים עב עא.

מסורת הש"ס

ס"א שמעתי כנגדו כגון זנב גמל ניכר כגון וכו' וכן גורס רש"א ול"ק

[חולין ש.]

נ"ל ויפנס

[לעיל מ.]

[פי' בתוס' זבחים נט: ד"ה כא]

[רבי ישמעאל]

נ"ק פ:

[אבעבועה פורח]

[תמורה כח: ע"ש]

נ"ק מ: תמורה כח. נדה מא. זבחים פה:

נ"ל נהי נמי

[נ"ב פה. שבועות ו: חולין סג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' סיפא איצטריכא ליה פסולי: (ב) שם לא שמענו אלא את אלו: (ג) שם במשנה אלו שאין כצ"ל ואות ו' נמחק: (ד) שם ושנעבדה בה עבירה ושהמית את האדם (על פי עד אחד או ע"פ הבעלים) תא"מ וכ"ב ס"א אין זה והכי מוכח בגמ' דל"ג ליה במתני': (ה) שם והני בני קטלא נינהו ע"פ הבעלים וטומטום ואנדרוגינוס כו' בשלמא טומטום: (ו) שם וישחוט עליה אמר אביי אמר קרא או שבור או חרוץ חרוץ דומיא: (ז) שם כיון דאמר מר גרב זה החרס מיחרץ חריץ וכתיב ומראהו: (ח) שם מום רע קרינא ביה. נ"ב פ"ג דף לג ריש ע"ב: (ט) רש"י ד"ה קפץ העליון קשר כצ"ל ותיבת קפץ נמחק: (י) ד"ה כנגדו וכו' בארכובה העליונה זו עצם וכו' נ"א שמעתי כנגדו בגמל שזנב גמל מגעת: (כ) ד"ה וקתני וכו' לא שמענו אלא כצ"ל ותיבת כו' נמחק: (ל) ד"ה ובעל יבלת וכו' מום גמור ואי אית בה שיער ויש בה בלבן של עין נמי הוי מום דאי בגופו: (מ) ד"ה או שהמית וכו' שאין שם אלא: (נ) ד"ה ע"פ עצמו וכו' ואפילו: (ס) ד"ה כיון וכו' ונגע הוא:

[פיסקא זאת שייך אחר תיבת קרינא ביה]

שיטה מקובצת

א] שמענו אלא את אלו: ב] והוטין עי' תוס' ל"ז ע"ב: ג] שנפגמו ושנגממו ובעל גרב והשאר נמחק: ד] וזקן (כתובות דף עה): ה] באורייתא דתניא גרב: ו] מצרים ובטחורים ובגרב ובחרס תי' וגו' נמחק: ז] וכתיב אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא גווני הוי בקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים דאמר ריב"ל שחין שהביא הקב"ה על המצריים לח מבחוץ ויבש מבפנים דכתיב ויהי שחין אבעבועות פורח באדם דמתני' לח מבפנים ומבחוץ: ח] רחמנא חד למעוטי: ט] לא אי נמי למעוטי: י] הבעלים וטומטום ואנדרוגינוס בשלמא: יא] נקבות שלו חריץ וישחוט עליה: יב] דעתך חריץ במקום בשר הוי מומא מכדי: יג] דאמר מר גרב: יד] גרב אמינא חרוץ כו' כל שכן להכי כתב: טו] דילמא ה"מ היכא: טז] אחד ברביעה ובנגיחה הס"ד: יז] זכר הם: יח] דקרא דגבי מומין: יט] האי דכתיב בקללות ובגרב: כ] ד"ה דמתני' כו' נמחק מכאן ושייך אחר ד"ה וכתיב: כא] והיינו מה שנראה: כב] הכשבים מן העזים קרא: כג] וגו' ודרשינן מן (לצורך תקרובת) [הצאן וכו']: כד] דילמא תני מילי דדייקינן: כה] דמשמע ליה דקרא דנקט: כו] קללות נמי נקיט: כז] הוו לח מבפנים ויבש מבחוץ לא מדכר הכא ודילמא אין רגילות להיות גרב כך. דקרא פי' דגבי: כח] מבפנים ומבחוץ דמצריים דהיינו דכתיב בקללות בגרב ובחרס יבש מבפנים וכיון: כט] מאי ניהו:

ויקרא כב

כא] ואיש כי יקריב זבח שלמים... תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו

כב] עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה' ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה'

חרס - מצרים

גרב - מצרים

מום - חרוץ

ויקרא כב:כב

או חרוץ... או גרב...

גרב הוי במקום בשר-רע

דברים טו

מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלקיך

נושא

[illegible]

מבנה

[illegible]